

יש תלמידים שיכולים לפרוה רק בבית המדרש

מסביר הגאון **רבי יצחק פנחס גולדווסר** שליט"א ע"פ הגמרא כאן שתלמידי חכמים עושין ציצין ופרחים לתורה - מחדשים ומבררים את התורה.

ולכן הראו לר"ג כדי חרס מלאים באפר - כי אפר אינו מצמיח! לומר לו תלמידים אלו מגושמים, ולא היו ראויים לראות ברכה בתלמודם.

ומסימת הגמרא "ולא היא, ההיא ליתובי דעתא הוא דאחזו ליה" - מה הכוונה?

לא, אין צריך לומר שהטעו אותו - התלמידים הללו היו באמת "כדי חרס מלאי אפר" במלוא משמעות הנמשל.

אך כל זה היה בהיותם מחוץ לבית המדרש! כי אילו היו נכנסים לבית המדרש ומתחילים ללמוד היה ה"גשם" נהפך ל"נשם", ה"אפר" היה נהפך ל"עפר" - מתגבל ומגדל צמחים.

כמ"ש כתבו תוס' כתובות [ס"ג. ד"ה אדעתא] "דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול" - בפיך ובלבבך לעשותו!

'הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל' תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחים לתורה. [קמ"ה:]

בברכות [כ"ח.] מסופר שבאותו היום שהעבירו את רבן גמליאל מן הנשיאות ומינו תחתיו את ר' אלעזר בן עזריה סלקוהו לשומר הפתח, וניתנה רשות לתלמידים להכנס, [שהיה ר"ג מכריז ואומר: כל תלמיד שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש] והתווספו הרבה ספסלים בביהמ"ד.

נחלשה דעתו של רבן גמליאל, אמר: שמא ח"ו מנעתי תורה מישראל! הראו לו בחלומו כדי חרס מלאים באפר, ומסיימת הגמרא שהראו לו את זה רק כדי ליישב את דעתו.

השאלה היא מדוע הראו לו דוקא כדים לבנים מלאי אפר?

ועוד מה האמת? האם אכן התלמידים האלו היו מסוגלים לעושות חיל בלימודם והיה החלום דברים בטלים?! האם פשוט הטעו את רבן גמליאל כדי להפיס את דעתו?

הרגע של קרבנו להר סיני חצה את ההיסטוריה לשנים!

- זהו ה"קרבנו" לפני הר סיני.

משום שהמהפך אשר נעשה בנפש; השינוי הזה, מ"עד שלא ניתנה", ל"משניתנה תורה", זה נגרם מ"קבלת התורה".

אותו רגע, אשר ההיסטוריה נחצתה בו לשנים - לא עוד "לפני מתן תורה", אלא "לאחר מתן תורה" -

- רגע זה, הגיע להם לישראל, מחמת "קבלת התורה".

לאו דווקא מהתורה עצמה.

קבלת התורה, היא זאת, אשר בראה את ישראל מחדש.

- ובריאה זאת החדשה, מעולם לא הוטלה בה הזוהמה...

לכן, "חירות ממלאך המות".

ובה מוסבר האיסור ללמד תורה לנכרי - משום שלגוי, אין את הסגולה להיות נברא מחדש. לגוי, אין "קבלת תורה". לגוי, אין את הכלים - גם אם ילמד, לא תהפוך התורה להיות חלק הימנו, מהותית.

הסגולה הזאת, להיות "מקבלי תורה", לישראל ניתנה, לא לאומות העולם.

זאת ועוד - "קבלת התורה", אינה רק היכי תימצא, לכך שתהיה בנו תורה, קבלת התורה, הינה חריתת התורה בעצמותנו - "אל תקרי חרות אלא חירות".

מפני מה עובדי כוכבים מזהמים? שלא עמדו על הר סיני! שבשעה שבא נחש על חוה, הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני - פסקה זוהמתו, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני - לא פסקה זוהמתו. [קמ"ו.]

יש להבין הרי ממה נפשך, אם המציאות היא שחטא מטיל זוהמה - המזהמת את עצם החיים, קונסת מיתה על האדם, הכיצד פסקה? מדוע פסקה?

מהו זה אשר החזיר להם לישראל את נצחיותם? מהו זה, אשר החזירם לחירותם? - "חירות ממלאך המות"!

מסביר הגאון **רבי ברוך מרדכי אזרחי** שליט"א שהנה בהגדה של פסח אנו אומרים - "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, דיינו" וכבר שאלו:

מה גדולה יש ב"קרבנו", ללא "נתן לנו את התורה", הלא בעינינו ראינו, כי מיד לאחר מתן תורה, גם הצאן והבקר "המה יעלו בהר" מה, איפוא, גדולה מצאו, ב"קרבנו"?

למדנו... כי קבלת התורה, אמנם "גדולה" יש בה, לא רק משום שקיבלו ישראל "תורה" מן השמים, אלא משום עצם השפעת ה"קבלה"!

- ה"נכונות" וה"מוכנות".

- ה"מוכשרות" הזאת, שהכשירו ישראל את עצמם, להיות "מקבלי תורה".

מדוע תמיד אפייה משוייכת לנשים?

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכן האשה מחבירתה ככרות. [קמ"ח.]

מפני מה נשתנה הלשון שלגבי כדי יין וכדי שמן מוזכר 'אדם', ואילו וגבי כיכרות מוזכר 'האשה מחבירתה'?

מסביר הגאון **רבי יעקב קמינצקי** זצוק"ל שהיות ואפיה היא מלאכת נשים, כל מקום שמדברים על אפיה מזכירים נשים.

כמו שאמ"ה אמר אל שרה [בראשית יח ו] 'לושי ועשי עגות'.

ההסבר לדבר בתוספות אנשי שם [חלה א ז] מפרש שהתנא במסכת חלה מזכיר בדרך כלל את האישה - 'כי היא אחת מהמצות המוטלות עליה יותר מהאיש'.

משום שכשהתורה חרותה בנפשנו ובעצמיותנו, אין לשום זוהמה או מוות, שלטון, ואף לא גישה אלינו, משום שעל ידי כך, נהפכנו כולנו ל"תורה".

בתורה, לא ינגוש החדלון, תורה היא מהות החיים, החיים הם מהות התורה.

במהות חדשה זאת, לא הוטלה הזוהמה מעולם.

אמנם כשחזרו ישראל ועבדו לעגל ר"ל - חזרה זוהמתן, נמחקה הנצחיות, נקלשה מהותם.

- קשר כל שהוא, עם "אלהים אשר ילכו לפנינו" - קלישות בדביקותם, ישמה בהם, משהו מחוץ לתורה! נורא ואיום, רחמנא ליצלן.

אף על פי כן - גם אם חזרה הזוהמה ודבקה בנו, רח"ל, גם אם זיהמנו את נצחיותנו.

אבל ה"קִּרְבָּנו", נשאר לעולמים!

זהו מקור הקשר לאין סוף ולנצח, אשר נפשותינו כרוכות בהם, באין מנתק.

כי מאז קבלת התורה, יש בנו הסגולה להיות, תורה!

- ישראל ואורייתא, חד!!!

עד כי תנוקה הזוהמה. "אז תתחזק ותתרפא והיתה לה שמחת עולם".

"תתחזק ותתרפא" - היא הבריאה החדשה, "תתרפא" מאותה זוהמה, לגמרי. נקיה, בריאה ומצוחצחת.

"והיתה לה שמחת עולם", בחזרה אל הנצח, - "פסקה זוהמתן"!

קצב הריחוק גדול במכפלות

משמע שהריחוק אינו הדדי - שהתורה אינה מתרחקת רק במידה שבה שאדם התרחק ממנה, אלא קצב הריחוק גדל במכפלות, ככל שהריחוק גדל.

החישוב שאם ביום הראשון התורה התרחקה ממנו יום אחד, ביום השני כשימצא במרחק של שלושה - יוכפל המרחק לששה ימים, וכן הלאה עד שיצטבר פער אדיר בזמן מועט!

התורה גילתה את הסוד של האסון האיום שיארע למתחיל לשכוח את התורה, שבמשך זמן קצר מאד הוא שוכח את כל התורה, שלא כדרך שאר הדברים הנשכחים מן האדם, והאדם הזה שהי' יודע תורה הרבה נשאר ערום ממנה וככלי ריק.

ומדוע באמת ניתן עונש כל כך חמור על שכחת התורה?

אכן סודו של דבר כמוס בזה שהתורה מתנת אלקים היא, ולא שנתנה פעם אחת ולעולם אלא שהקב"ה נותן את התורה תמיד, וכמפורש בחתימת הברכה של ברכת התורה "ברוך אתה ה' נותן התורה"!

הוא הנותן מתנת החכמה ו"מפיו דעת ותבונה", מפיו ממש כביכול, ולפיכך היא כל כך רפויה בידנו, ש"העלמתה" היא כהרף עין, וכמ"ש: התעניף עיניך בו ואיננו".

נמצאנו למדים כי עצם ידיעת התורה אינה תלויה בנו כלל, כי תמיד עלולים אנו לבוא לשכחה אף בדבר שתינוקות של בית רבן

יודעים אותו, ואף תנא גדול בין התנאים עלול היה לטעות במקרא של "החדש הזה לכם", ולקרא החרש היה לכם, א"כ מה שתלוי בנו הוא רק העמלות בלבד ולא הידיעה.

ובזכות עמל התורה כראוי זוכים לידיעת התורה בין בכמות ובין באיכות, דהיינו לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, וגם היא מסייעת להנצל מן ההטא בשוגג וכ"ש במזיד, ובאים כל הברכות האמורות בתורה.

אמר רבי חלבו חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל, רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אימשיך בתייהו, איעקר תלמודיה, כי הדר אתא - קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא "החדש הזה לכם", אמר 'החרש היה לכם', בעו רבנן רחמי עליה, והדר תלמודיה. [קמ"ז:]

צריך להבין איך התענוגות הללו השפיעו על הזיכרון וההבנה עד כדי כך, הרי יש הרבה בני אדם שנמשכים אחרי תענוגות העוה"ז ולא באים לטעויות כאלו?

ביאר הגאון **רבי דב דיסקין** שליט"א בשם הגאון **רבי דוד פוברסקי** זצוק"ל ששאר בני אדם שהתורה אינה חלק מעצמותם ומהמהות שלהם - גם כשיש בהם פגם, תורתם אינה נפגעת, כי התורה לא משתנה.

מה שאין כן אצל רבי אלעזר בן ערך שהתורה היתה חלק מהמהות העצמית שלו, הרי כשהיה בו פגם ממילא נפגמה תורתו - דהוא ותורתו חד הוא.

הגאון **רבי יחזקאל סרנא** זצוק"ל ביאר שהשיכחה והטעות החריגה הזו היתה סוג של עונש.

כך היא דרכה של תורה - אם האדם מתרחק מן התורה, אין מדת ריחוקו רק כפי השיעור שנתרחק הוא בלבד, אלא שבד בבד עם ריחוקו גם התורה מתרחקת ממנו.

בירושלמי הביאו על זה משל לשני בני אדם שנפטרים זה מזה, זה הולך דרך יום לצד מזרח, וזה הולך דרך יום לצד מערב, נמצאו מרוחקים זה מזה מהלך ב' ימים, וכן המשל בתורה, אם תעזובני יום יומים אעזובך, עכ"ל.

אך מציאנו לשון יותר חריפה ברש"י [דברים יא יג] והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע בישן תשמע בחדש, וכן 'אם שכח תשכח' - אם התחלת לשכוח, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב במגלה אם תעזבני יום יומים אעזובך.

בני אדם אוהבים לדון לכף חובה!

אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפילו בחדרי חדרים אסור, תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. [קמ"ו:]

הנה פירש רש"י שיחשדוהו שכבסן. וצ"ע למה יחשדוהו, הרי יש מצוה לדון לכף זכות, וא"כ מסתמא לא יחשדוהו בעבירה?

ומדוע לא נאמר שכל מי שיראה את הכביסה שטוחה ליבוש בשמש, יאמר שודאי נתכבסה כבר מערב שבת, והם רק נשארו תלויים [שהלא אין חיוב להסיר את הכביסה מהחבלים בער"ש]?

אומר **מרן הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל שרואים כאן שזו התכונה המצויה אצל בני האדם, שנוטים תמיד לדון לכף חובה!

כך גם רואים בכמה מקומות בש"ס, לעיל [כ"ג]. לגבי נר חנוכה, שאם יש לו שני פתחים צריך להדליק בשניהם, כי הטבע של האנשים לחשוד.

אך מוסיף שזה רק חשש, ולא נחשב כדבר ברור - שודאי יהיה מי שיחשוד - עד כדי שיחשב כמי שעבר על איסור 'לפני עוור'.

להחריף חפץ של תלמיד

שמצינו באיסור הכאה שהוא לאו דאורייתא, ועם כל זאת נפסק שהאב מכה את בנו והרב רודה את תלמידו, וזה אפילו מקיים בזה את מצוות חינוך.

והסיבה היא כיוון שכל איסור הכאה הוא רק 'דרך נציון', ולא כשעוסק בחינוך, כי אדרבה טובה היא לבן, כמו הרופא שחובל לרפואה.

על דרך זה ניתן לומר שגם האיסור של גניבה ע"מ למיקט, והלאו של 'לא תונו' הם רק לא נוגעים למי שעושה זאת לתועלת.

ולפי זה נראה שיש היתר לקחת חפץ או בגד של נער לחנכו [באופן שאין איסור גזל, אלא צער] בכדי לחנכו לתורה.

[נועי' בר"ח שלא פיי' שלקח ממנו חפץ, וא"כ ההיתר הוא רק על צער בעלמא]

רבה בר בר חנה איקלע לפומבדיתא, לא על לפירקיה דרב יהודה, שדריה לאדא דיילא, א"ל זיל גרביה, אזיל גרביה. אתא אשכחיה דקא דריש 'אין מחזירין את השבר', א"ל הכי אמר רב חנא בגדתא אמר שמואל הלכה מחזירין את השבר, א"ל הא חנא דידן, והא שמואל דידן, ולא שמיע לי, ולאו בדינא גרביה? [קמ"ח].

צ"ע על איזה היתר הסתמך רב יהודה להורות לממונה שיקח את בגדו של רבה בר בר חנה - הרי זה נחשב לכאורה לגונב ע"מ למיקט?

וגם אם נאמר שסבר שהאיסור של גניבה ע"מ למיקט אינו מה"ת, עדיין יש לחשוש מפני הלאו של 'לא תונו' - שאסור לצער כל אדם מישראל?

מתרץ הגאון **רבי אברהם ארלנגר** שליט"א שהדבר דומה למה

החומרה של במזיד מצדיקה להתעלם מהחוטאים בשגגה

מסביר הגאון **רבי חיים גריינמן** זצוק"ל שע"כ צריך לומר שמדובר כאן שיש לפנינו כמה אנשים, שחלקם ישמע ויקבל, אבל חלקם עלול לעבור בגלל התוכחה במזיד.

והתחדש מוטב שיעשו פעמים רבות בשגגה, משיעשו פעמים מועטות במזיד!

הרעיון הוא שהחומרה של עבירה במזיד כל כך גדולה - עד שהיא מצדיקה להתעלם ולהניח את החוטאים האחרים בשגגתם.

כי מלבד עצם החומרה של העבירה בשגגה, טמון בה גם נזק עצום למדרגה של החוטא וליראת שמים.

אלא הנח לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין! סבור מינה הנ"מ בדרבנן אבל בדאורייתא לא, ולא היא, ל"ש בדרבנן ול"ש בדאורייתא, דהא תוספת דיוה"כ דאורייתא היא, וקא חזינן להו דקאכלי ושתו עד שתחשך, ולא אמרי' להו ולא מידי. [קמ"ח].

צריך להבין אם הטעם שלא להוכיח הוא מפני שלא ישמעו - היה לנו להביא את דברי הגמרא ביבמות [סה:]: 'ואמר רבי אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע, רבי אבא אומר חובה שנאמר "אל תוכח לך פן ישנאך", ומה נותנת לנו הסברא של 'מוטב יהיו שוגגין'?

התפילה זו התרופה!

מבאר זאת הנפש החיים במשל ל'בן יקיר' שהשתכר ונחבל אנושות, עד שאינו מבין את חומרת המצב מתוך טישטוש. האב שעוקב בדאגה סמוך למיטתו, חו"ה יחד עם הבן את הטיפול המייסר, ולבו מתמרמר מאד כאשר הרופאים מקבעים את השברים, ומחליפים תחבושת עם משחות חריפות, והבן מר צורח על הכאב שלו מהסמנים החריפים האוכלים בשרו. אמנם אין השוואה בין הצער הנוכחי - של הטיפול הרפואי, אל נגד הצער והיגון הראשון שהיה לאביו בעת האסון עצמו כשה'בן יקיר' שהשתכר נחבל אנושות ושיבר עצמותיו, אשר כמעט נתיאש מחייו אז.

הנמשל הוא שכאשר האדם חטא - הרי זה אסון נוראי! והוא לא מרגיש בכלל את הזעזוע שגורם למעלה, עד שהוא כמעט נחשב כמת.

אבל האב הרחמן, בצרתו לו צער, ומרוב רחמיו וחסדיו ית"ש מעניק לו טיפול מציל חיים רוחניים ע"י יסורים, עד שהוא מתחיל להתעורר.

ממילא כשאדם מתפלל ופונה לבורא - ובמיוחד באם הוא מבקש על הצער של מעלה, הרי התפילה עצמה נחשבת התקדמות משמעותית.

וניתן לסלק ממנו את הייסורים, ואדרבא בזכות הקרבת אלוקים שהשיג, וגילה אכפתיות לכאב העליון - ירוויח ויכפלו לו את פרנסתו, וזדונות נהפכות לו לזכויות!

חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח מאי היו עלי לטורח א"ר אלעזר אמר הקב"ה לא דיין לישראל שחוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהן. [קמ"ה].

הנה כשבאים על אדם יסורים, והוא מבקש מה'רפואה, לכאורה הוא עלול לחשוב 'איך אני מבקש דבר נגד רצון הבורא?' הרי אם הוא החליט לתת יסורים איך אבקש להפך את רצונו?

ובפרט שהלא הם מכפרים על העוונות, והיתכן שחולה יבקש מרופא שיירחם' עליו, ולא יעניק לו טיפול מציל חיים?

אך האמת היא כמו שכתב **הגאון רבי חיים מואלזין** זצוק"ל שצריך לדעת את המשנה בסנהדרין [פ"ו מ"ה] 'א"ר מאיר בזמן שהאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת? קלני מראשי קלני מזרועי'.

מלבד החילול ה' שנוצר כתוצאה מהצרות של כלל ישראל, באמור עם ה' אלה - והמה מוכים ומעונים.

ולכן צריך לבקש מאיתו יתברך ולשפוך שיח לפניו שיעשה למען שמו ית"ש על חילול שמו, וגם על הצער שנהיה מעלה בזמן שהאדם שרוי בצער למטה.

אם אכן ה' מצטער בצרתנו, מדוע בכלל באים עלינו יסורים?

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל
ניתן לפנות: peninim88@gmail.com
הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים

ניתן להשתתף בהוצאת העלון - ולזכות בזיכוי הרבים
לתרומות בבדרים פלוס
באמצעות 'נוה אריה' - פנינים מאירים